

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษา เป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เพราะการศึกษาเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปตามแนวทางที่พึงปรารถนา การศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ค่านิยมทัศนคติ แบบแผนความประพฤติที่เป็นมรดกทางสังคมแก่ชนรุ่นต่อไป เป็นการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ เพื่อให้เข้าใจสังคมและสามารถปรับตัว เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ สามารถดำรงอยู่ในสังคมโดยไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น ทั้งยังอาจสร้างประโยชน์และรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่วนรวมด้วย การบริการในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนจึงถือเป็นหน้าที่หลักที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารประเทศทุกยุคทุกสมัย ทั้งยังใช้การศึกษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยที่การศึกษาทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมคือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม การพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นแก่สมาชิกประชากรหนึ่ง และทำหน้าที่จัดสรรบทบาททางสังคม คือ การกระจายสมาชิกในสังคมให้มีอาชีพ ตำแหน่งหน้าที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของการศึกษาที่แต่ละบุคคลได้รับมาอีกประการหนึ่ง (สิทธิชัย ธาตานิธิ 2529: 3) นโยบายในการจัดการศึกษาของไทยจึงมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา รักการทำงานและสนใจที่จะมีส่วนร่วมในภารกิจของส่วนรวม ตามวิถีทางของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรมและศีลธรรม รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ 2520: 7)

ประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยควรเน้นการพัฒนาการประถมศึกษาเพราะเป็นการศึกษาสำหรับมวลชนจำนวนมากที่สุด เพื่อให้ได้มาซึ่งกำลังคนที่มีคุณภาพต่อการพัฒนาสังคมส่วนรวม (ชนิตา รักษ์พลเมือง 2527: 164) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถขั้นพื้นฐาน สามารถคงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบ

อาชีพตามควรแก่วัยและความสามารถได้ และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ 2520: 7) ครูประณตศึกษามีหน้าที่และรับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเยาวชนของประเทศ จึงนับได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและอนาคตของประเทศ เพราะครูเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียน มีกระจายอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศ และเป็นกลไกของรัฐหน่วยสุดท้ายที่จะนำนโยบายและหลักการในการจัดการศึกษาของรัฐไปสู่การปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาเยาวชนของชาติตามที่ต้องการ ครูประณตศึกษาจึงเป็นผู้ที่ควรได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมที่เหมาะสมอยู่เสมอ เพราะคุณภาพของผลผลิตและประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการศึกษาส่วนหนึ่ง เป็นผลโดยตรงจากคุณภาพและคุณลักษณะของครูประณตศึกษา

จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การจัดการประณตศึกษายังประสบปัญหาต่าง ๆ อยู่มาก ทั้งปัญหาที่มีสาเหตุมาจากระบบบริหาร พฤติกรรมของครูผู้สอน ตัวนักเรียนเอง และสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน จึงทำให้ประสิทธิภาพของกระบวนการ ปริมาณและคุณภาพของนักเรียนซึ่งเป็นผลผลิตของการประณตศึกษา ยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น จากการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาคุณภาพการประณตศึกษา พ.ศ. 2525-2534 ของสำนักงานคณะกรรมการการประณตศึกษาแห่งชาติ (2525: 62-73) พบว่า ประสิทธิภาพของการจัดการประณตศึกษายังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ เช่น ความล่าช้าในการบริหาร การสอนและการประเมินผลการเรียนของครูไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ การบริการการนิเทศและการแนะแนวยังไม่เพียงพอและทั่วถึง การพัฒนาบุคลากรยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ และแตกต่างกันมากตามสภาพภูมิศาสตร์ ขนาดของโรงเรียน สังกัด และลักษณะของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ อัตราการตกซ้ำชั้นยังค่อนข้างสูง กล่าวคือ อัตราการตกซ้ำชั้นของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประณตศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2522-2525 เฉลี่ยทุกชั้น ร้อยละ 9.47, 9.17, 7.93 และ 6.96 ตามลำดับ ซึ่งถึงแม้จะมีแนวโน้มลดลง แต่ถ้ามองเป็นจำนวนนักเรียนก็นับว่าเป็นจำนวนที่สูงมาก ส่วนคุณสมบัติที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตของนักเรียน ได้แก่ การคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีคุณธรรมและเป็นพลเมืองดีนั้น คุณสมบัตินี้ดังกล่าวยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจของสังคมทั่วไป

ในส่วนที่เกี่ยวกับคุณภาพของครู พบว่า ครูยังมีคุณภาพต่ำ ประสิทธิภาพในการสอนของครูยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ครูยังไม่เปลี่ยนแปลงบทบาทและวิธีการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

ของหลักสูตรและพัฒนาการของเทคโนโลยีที่มีเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน จริยธรรมและความเป็น
 ปุชนิยมบุคคลของครูเสื่อมถอยลง ครูไม่ได้ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนและให้เป็น
 ที่เคารพนับถือของบุคคลในชุมชน เจตคติและความศรัทธาต่อวิชาชีพครู ทั้งของครูเอง และของ
 ประชาชนที่มีต่อครูอยู่ในระดับต่ำ (ประคินันท์ อุปรมัย และธีรยุทธ เสนิงวงศ์ ณ อยุธยา 2524 :
 244-245) และจากการรวบรวมงานวิจัยทั่วประเทศ แล้วเสนอเป็นเอกสารการประมุขระคม
 ความคิด เรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เพื่อศึกษา
 ปัญหาและความต้องการด้านการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา
 โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.ว. 4-6) สรุปปัญหาของการ
 ประถมศึกษาได้ว่า หลักการและจุดหมายของหลักสูตรแม่บทยังซับซ้อน เนื้อหาวิชามีความยาก
 และไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น การจัดส่งเอกสารประกอบหลักสูตรถึงโรงเรียนล่าช้า และ
 ไม่เพียงพอ เนื้อหาและกิจกรรมยังไม่ชัดเจน ยากแก่การนำไปปฏิบัติ ผู้บริหารโรงเรียน
 บางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตร ไม่สามารถบริการการใช้หลักสูตรแก่ครูได้
 ครูผู้สอนขาดความพร้อมในการใช้หลักสูตร ส่วนหนึ่งไม่เข้าใจวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการ
 สอน ไม่ถนัดในการสอนบางกลุ่มประสบการณ์ โดยเฉพาะการเรียนการสอนที่ เน้นการพัฒนา
 ลักษณะนิสัยของนักเรียน ครูยังจัดกิจกรรมแบบยัดตัวครู เป็นศูนย์กลาง ขาดการฝึกฝนเรื่องการ
 ทำงานเป็นกลุ่มและการมีส่วนร่วมในการเรียนของนักเรียน ครูขาดทักษะในการนำสื่อการเรียน
 การสอนไปใช้ ขาดการเสริมแรงและให้กำลังใจนักเรียน ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการวัด
 และประเมินผล ไม่สามารถสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะนิสัยของนักเรียน
 ทั้งยังขาดการสนับสนุน นิเทศติดตามจากผู้บริหาร ทำให้ครูมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิธีการวัดและ
 ประเมินผล เพราะเห็นว่ายุ่งยากและเสียเวลาในการดำเนินการมาก

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครูประถมศึกษาเหล่านี้ ย่อมจะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพ
 ของการจัดการประถมศึกษา คือคุณภาพและคุณลักษณะของนักเรียนประถมศึกษา ทำให้การดำเนินการ
 การจัดการประถมศึกษาต้องประสบปัญหาและไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว สำนักงาน
 คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการจัดการประถม
 ศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศ จึงพยายามทุกวิถีทางที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งที่เกี่ยวกับระบบ
 บริหาร กระบวนการและตัวบุคคลทุกระดับ โดยกำหนด เป็นนโยบายเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวและสนอง
 ความต้องการดังกล่าว คือ จะพยายามดำเนินการให้นักเรียนได้รับการศึกษาให้ทั่วถึงโดยเร็ว

ที่สุด เร่งปรับปรุงคุณภาพของการประถมศึกษาให้สูงขึ้น ปรับปรุงระบบการเรียนการสอน การบริหาร และกำหนดมาตรฐานของผลผลิตของระบบการศึกษาให้สูงขึ้นและเท่าเทียมกัน ปรับปรุงระบบการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เร่งพัฒนาบุคลากร ทั้งครูผู้สอน ผู้บริหาร ทั้งในและนอกสถานศึกษา ให้เป็นผู้มีความรู้คุณธรรม และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ลดความสูญเปล่า และความไม่เสมอภาคในการจัดการศึกษา โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ได้ประโยชน์มากที่สุด และเน้นการใช้หลักสูตรตามเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525: 88-89)

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เป็นโครงการหนึ่งในความพยายามของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่จะสนองนโยบายดังกล่าว และเป็นโครงการย่อยที่สอง ในโครงการอบรมครูวิชาการประจำกลุ่มโรงเรียนในความรับผิดชอบของสำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ ซึ่งมีช่วงเวลาของการพัฒนาหลักสูตร และใช้ฝึกอบรมครูประถมศึกษาทั่วประเทศ ระหว่างปีการศึกษา 2527-2529 การฝึกอบรมตามโครงการนี้ เป็นการฝึกอบรมครูประถมศึกษาทั่วประเทศในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน ครูทุกคนที่ได้รับการฝึกอบรมจะได้รับประสบการณ์ใกล้เคียงกัน โดยยึดหลักจิตวิทยาผู้ใหญ่ ให้ครูศึกษาหาความรู้และฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการฝึกอบรมทางไกลโดยใช้สื่อประสมที่มีการวางแผนการสร้างการใช้อย่างมีระบบ มีการฝึกอบรมวิทยากรเพื่อเป็นผู้ดำเนินการฝึกอบรมครูที่เน้นการฝึกกระบวนการมากกว่าการถ่ายทอดเนื้อหา โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาทั่วประเทศให้ครูผู้สอนมีเจตคติที่ดีต่อหน้าที่ มีความรับผิดชอบ เข้าใจการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลายวิธี สามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมกับวัยและสภาพธรรมชาตินักเรียนและเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้ครูมีความรู้ทักษะในการจัดการเรียนการสอนยิ่งขึ้น หลักสูตรการฝึกอบรมเป็นหลักสูตรระยะสั้น และจัดสัดส่วนของหลักสูตรมุ่งเน้นด้านคุณธรรมและการฝึกปฏิบัติมากกว่าการให้เนื้อหาความรู้ โดยจัดลำดับความสำคัญเป็นอัตราส่วน 3 : 2 : 1 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528: 3-5)

การฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา นี้ เป็นการฝึกอบรมในรูปแบบใหม่ ทั้งรูปแบบการฝึกอบรมและสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม

โดยได้นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ มาประยุกต์เข้ากับวิธีการฝึกอบรมโดยทั่วไป บทบาทของผู้ดำเนินการฝึกอบรมและครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมเปลี่ยนแปลงไป สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมเป็นสื่อประสม ซึ่งประกอบด้วยสื่อหลัก คือชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง จำนวน 20 เล่ม และสื่อเสริม ได้แก่ ภาพทัศน์ ภาพเคลื่อนไหว และแผ่นโปร่งใส รวมทั้งกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมและบรรยากาศลักษณะการดำเนินการฝึกอบรม แบ่งเป็น 3 ช่วงคือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ร่วมกันศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมที่จุดฝึกอบรม การไปศึกษาและทดลองปฏิบัติที่โรงเรียน และการประชุมสรุปรายงานผลการดำเนินการร่วมกันที่จุดฝึกอบรม นับว่าเป็นโครงการที่รัฐได้ลงทุนเพื่อการศึกษาทั้งงบประมาณ และบุคลากรจำนวนมาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีความหวังอย่างสูงว่าโครงการนี้จะสามารถช่วยพัฒนาครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ และนำประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกอบรมนี้ ไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (รุ่ง แก้วแดง 2528: ไม่ปรากฏเลขหน้า) เพื่อให้บรรลุความมุ่งหวังดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงกำหนดให้มีการฝึกอบรมนำร่องตามโครงการนี้แก่ครูประถมศึกษา 6 จุดฝึกอบรมตามภาคภูมิศาสตร์ เพื่อทดลองใช้กระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ ก่อนการฝึกอบรมครูประถมศึกษาทั่วประเทศ และเพื่อจะนำผลจากการประเมินโครงการฝึกอบรมนำร่องมาใช้ปรับปรุงกระบวนการฝึกอบรมให้กระชับและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งผลจากการประเมินโครงการฝึกอบรมนำร่องใน 6 ภาคภูมิศาสตร์พบว่า ครูมีความสนใจและกระตือรือร้นในการศึกษาชุดฝึกอบรม การร่วมกิจกรรมและการแสดงออก ครูแสดงความคิดเห็นว่าเนื้อหาสาระที่ได้จากการฝึกอบรมตามโครงการนี้ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริง ครูเกิดความตระหนักในหน้าที่ และความรับผิดชอบของความเป็นครูประถมศึกษามากขึ้น และจากการวิเคราะห์คะแนนการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่าแตกต่างกันและมีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (สุนน อมรวิวัฒน์ 2529: 13-16)

ส่วนผลการประเมินของคณะกรรมการประเมินการฝึกอบรมนำร่อง ซึ่งมีศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ เป็นประธาน พบว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรม มีความสอดคล้องกับความจำเป็นในการฝึกอบรมทุกประการ และกระบวนการเตรียมการฝึกอบรม มีขั้นตอนที่ครบถ้วนตามระบบการฝึกอบรมที่เป็นสากล ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม 24 ข้อ ในจำนวนทั้งหมด 28 ข้อ และได้มีส่วนร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมโดยเฉลี่ยร้อยละ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

97.70 ของจำนวนกิจกรรมทั้งหมด 54 กิจกรรม ค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องมีความเชื่อเกี่ยวกับแนวทางการเรียนการสอนดีขึ้น แต่การนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด และยังมีความเห็นว่าการที่กำหนดให้ครูศึกษาชุดฝึกอบรมให้เสร็จทันเวลาทำให้ครูเครียด สถานที่อบรมคับแคบและร้อน การใช้สื่อใสทัศนียภาพยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ควรมีการปรับปรุงในเรื่องของบทบาทของผู้ดำเนินการฝึกอบรม สภาพสถานที่ การจัดช่วงเวลา และควรเพิ่มกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมให้มากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529 : 34-35) และหลังจากการฝึกอบรมนำร่อง การนำผลจากการประเมินการฝึกอบรมนำร่องมาใช้ปรับปรุงแก้ไขกระบวนการฝึกอบรมแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้ใช้โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาในสังกัด จำนวน 374,379 คน ในปีการศึกษา 2529 ตามฐานกลุ่มโรงเรียนทั่วประเทศ

ในการทำงาน การจัดกิจกรรม หรือจัดทำโครงการใด ๆ ขั้นตอนที่สำคัญมากอีกขั้นตอนหนึ่งนอกจากการวางแผนและการปฏิบัติงานตามแผนแล้ว ก็คือขั้นตอนการประเมินผล ซึ่งหมายถึงการวัดความก้าวหน้าของงานที่ดำเนินไปแล้ว และการตีความผลที่ได้รับทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพของงาน เปรียบเทียบกับจุดประสงค์ของแผนงานที่กำหนดไว้ (ประภอบ คุณารักษ์ 2526: 55, 427) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดทำโครงการซึ่งเป็นการดำเนินงานอย่างมีระบบ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยหลายกิจกรรม ที่ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานจำนวนมากและคาดหวังที่จะได้รับผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า ยิ่งจำเป็นต้องมีการประเมินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพราะการประเมินโครงการจะช่วยในการตรวจสอบมาตรฐานของการดำเนินงาน ช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์เต็มที่ ช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบของโครงการ ที่สำคัญคือการประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ ช่วยควบคุมคุณภาพของงานให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสุดท้าย การประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารโครงการ ทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงผลสำเร็จของงาน อุปสรรค ปัญหา ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการโครงการ ข้อมูลดังกล่าวจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจได้ว่า จะดำเนินโครงการนั้นต่อไป หรือจะยุติโครงการนั้นต่อไป หรือจะยุติโครงการนั้นเสีย (ประชุม รอดประเสริฐ 2529: 75-76)

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการประเมินโครงการดังกล่าว จึงสนใจศึกษาวิจัยเพื่อประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา แต่เนื่องจากโครงการนี้ได้ผ่านการทดลองใช้ฝึกอบรมนำร่องและได้รับการประเมินมาแล้ว ใน 6 ภาคภูมิศาสตร์ ผู้วิจัยจึงมุ่งประเมินเฉพาะส่วนที่เป็นกระบวนการฝึกอบรมผลของการฝึกอบรม และพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู รวมทั้งพฤติกรรมของครูทางด้านคุณธรรม ซึ่งเป็นส่วนที่หลักสูตรการฝึกอบรมตามโครงการนี้ให้ความสำคัญสูงสุด และมุ่งเน้นปลูกฝังให้เกิดมีในตัวครูประถมศึกษาทุกคน แต่ด้วยเหตุที่การดำเนินการฝึกอบรมได้จัดทำพร้อมกันหรือในเวลาใกล้เคียงกันทั่วประเทศ การที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์วิจัยให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ย่อมเป็นงานที่ต้องใช้บุคลากรจำนวนมาก ผู้วิจัยและคณะผู้วิจัยซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาโทภาควิชาประถมศึกษา จำนวน 6 คน จึงร่วมวางแผนและดำเนินการประเมินการฝึกอบรมตามโครงการนี้พร้อมกัน คนละเขตการศึกษาและกระจายตามภาคภูมิศาสตร์รวม 6 เขตการศึกษา

ผู้วิจัยสนใจประเมินการฝึกอบรมตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาในเขตการศึกษา 11 ซึ่งครอบคลุมโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด 5 จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ เนื่องจากจังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษา 11 นี้ มีความแตกต่างกันมากทั้งด้านสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะภาษาถิ่น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการจัดการประถมศึกษา กล่าวคือ ในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์มีประชาชนที่พูดภาษาเขมรเป็นภาษาพื้นเมืองถึงร้อยละ 66.59 และ 60.00 ตามลำดับ โดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์มีบางอำเภอที่ประชาชนร้อยละ 90 ขึ้นไป พูดภาษาเขมรเป็นภาษาพื้นเมือง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526: 14) ส่วนจังหวัดชัยภูมิและศรีสะเกษประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษาไทยอีสาน ในขณะที่จังหวัดนครราชสีมา ใช้ภาษาไทยอีสานสำเนียงโคราช เป็นภาษาถิ่น และจากการศึกษาความคิดเห็นของครูที่สอนภาษาไทยในท้องถิ่นที่เด็กพูดภาษาเขมร พบว่า ภาษาถิ่นเป็นอุปสรรคต่อการสอนตามแผนการสอนวิชาภาษาไทยค่อนข้างมาก จึงมีปัญหาในการปฏิบัติการสอนตามเวลาที่กำหนดไว้ (โสวัฒน์ โสภพล 2522: 53) และจากการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่พบว่า การจัดการประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในเขตการศึกษา 11 ยังประสบกับปัญหาและมีคุณภาพต่ำกว่าเขตการศึกษาอื่น ๆ เช่น จากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการจัด

ลำดับคุณภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั่วประเทศ โดยใช้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ ทุกกลุ่ม ประสพการณ์แล้วจัดอันดับเป็นรายเขตการศึกษา จากจำนวน 13 เขตการศึกษา (รวมทั้ง กรุงเทพมหานคร) ปรากฏว่า ในปีการศึกษา 2527 และ 2528 เขตการศึกษา 11 จัดอยู่ ลำดับที่ 12 ทั้งสองปี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528: 10-11) และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายจังหวัด จากจำนวน 73 จังหวัดทั่วประเทศ พบว่าจังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษา 11 ส่วนใหญ่มีอันดับคุณภาพต่ำ กล่าวคือ อันดับคุณภาพจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดนครราชสีมา สุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และชัยภูมิ ปีการศึกษา 2527 จัดอยู่ในอันดับที่ 19, 71, 58, 67 และ 67 ตามลำดับ และปีการศึกษา 2528 จัดอยู่ในอันดับที่ 46, 60, 69, 65 และ 51 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528: 14-21)

จากการสำรวจสถิติการตกซ้ำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในปีการศึกษา 2521-2525 โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525: 15) พบว่า เขตการศึกษา 11 เป็นเขตการศึกษาที่มีอัตราการตกซ้ำชั้นของนักเรียนสูงมาก โดยอัตราการตกซ้ำชั้นเฉลี่ยทุกชั้น คิดเป็นร้อยละ 12.61, 10.37, 7.46, 6.28 และ 5.52 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษารูปแบบการกระจายดัชนีคุณภาพการศึกษาและดัชนีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจุมพล วิเชียรศิลป์ (2527: 47-49) พบว่า อำเภอที่มีค่าร้อยละอัตราการเลื่อนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 เฉลี่ยในกลุ่มต่ำที่สุด มี 5 อำเภอ และเป็นอำเภอที่อยู่ในเขตการศึกษา 11 ถึง 4 อำเภอ คือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีค่าดัชนีเฉลี่ยต่ำที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาได้แก่ กิ่งอำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และอำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ

จากการวิจัยของสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ทำการศึกษาสภาพการรู้หนังสือของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษา ในกลุ่มอีสานใต้ พบว่าเด็กที่จบไปแล้วสามารถอ่านออกเขียนได้ดี ร้อยละ 20 อ่านออกเขียนได้ปานกลาง ร้อยละ 60 และอ่านเขียนไม่ค่อยดี ร้อยละ 20 (สุพจน์ ประเสริฐศรี 2527: 57-64) ซึ่งสอดคล้องตรงกับการคาดคะเนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนเกี่ยวกับสถิติของประชากรผู้ไม่รู้หนังสือ โดยจำแนกตาม เขตการศึกษา ในปี 2523 ได้คาดคะเนว่า จำนวนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เป็นผู้ไม่รู้หนังสือถึง

ร้อยละ 16.6 โดยเฉพาะในเขตการศึกษา 11 สูงถึงร้อยละ 20.9 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2525: 71) และจากการวิจัยสภาพการรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกรมสามัญศึกษา (2512: 18) โดยทำการศึกษาสภาพการรู้หนังสือของตัวอย่างประชากรตามภาคภูมิศาสตร์ 4 จังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1,090 คน มีความรู้ความสามารถในการทำเลข อ่านและเขียน พอที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มีร้อยละ 67 และมีผู้มีความรู้ความสามารถไม่ถึงขั้นยอมรับได้ ถึงร้อยละ 33 เมื่อเปรียบเทียบสภาพการรู้หนังสือแยกตามจังหวัดพบว่า จังหวัดสุรินทร์ทำคะแนนวิชาต่าง ๆ ในการทดสอบได้ต่ำกว่าจังหวัดอื่น ๆ

นอกจากปัญหาที่เกี่ยวกับคุณภาพของนักเรียนแล้ว ยังพบว่าปัญหาที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพของนักเรียนนั้นคือ ด้านที่เกี่ยวกับครู เช่น จากการประชุมปฏิบัติการ เรื่องการสอนในสภาวะที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาระดับประถมศึกษา เมื่อวันที่ 2-9 พฤศจิกายน 2529 ที่โรงแรมเวียงอินทร์ จังหวัดเชียงราย สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับปัญหาการจัดการประถมศึกษาในเขตการศึกษา 11 ได้คือ

1. จังหวัดนครราชสีมา ครูผู้สอนมีวุฒิทางการศึกษาดำ ขาดการเพิ่มพูนความรู้
2. การกระจายทรัพยากรทางการศึกษาด้านอัตรากำลังครู ยังขาดความเสมอภาค บางโรงเรียนมีครูไม่ครบชั้น
3. การนิเทศ การติดตาม การวัดและการประเมินผล ยังขาดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพทั้งยังนิเทศไม่ทั่วถึงและไม่เป็นระเบียบ การนิเทศภายในยังมีการปฏิบัติน้อย การเรียนการสอนจึงไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร
4. จังหวัดบุรีรัมย์ประสบปัญหาสถานการณ์ทางชายแดน ไทย-กัมพูชา เด็กนักเรียนและครูต้องคอยหลบภัยสงครามอยู่เสมอ
5. การใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ยังไม่สัมฤทธิ์ผลเพราะครูไม่ยึดและดำเนินการสอนตามคู่มือครู แผนการสอน ยังใช้ระบบเดิมโดยเน้นกลุ่มทักษะภาษาไทย และคณิตศาสตร์ และไม่นิยมใช้สื่อการสอนให้เกิดประโยชน์ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย 2530: 19)

จากการศึกษาปัญหาการเรียนการสอนกลุ่มบูรณาการตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ครูขาดทักษะในการผลิตและการใช้สื่อการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการวัดและประเมินผล ตามแนวของหลักสูตร ถึงแม้จะเคยผ่านการอบรมมาแล้วก็ตามแต่เป็นการอบรมที่ใช้เวลาน้อย ครูส่วนใหญ่จึงยังสับสนและขาดความเข้าใจในการตรวจสอบพฤติกรรมของนักเรียน (สุภกัญญา สุจริตจิตร 2522: 154) และจากการศึกษาพฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดสุรินทร์ พบว่า วิธีสอนที่ครูปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ วิธีบอกอธิบายหรือบรรยาย วิธีสนทนาซักถาม โดยครูจะบอกหรือบรรยายรายละเอียดก่อนแล้วจึงสรุปเป็นกฎเกณฑ์ วิธีสอนที่ครูปฏิบัติได้น้อยที่สุด คือ การให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติหรือละคร ส่วนการจัดสถานการณ์จำลองไม่พบว่าครูปฏิบัติเลย พฤติกรรมการสอนส่วนใหญ่ของครูยังเป็นผู้มีบทบาทในการกำกับควบคุม เป็นผู้ออกคำสั่งให้นักเรียนปฏิบัติตาม (ทองสุข รวยสูงเนิน 2527: 93-96)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเชิงประเมินว่า เมื่อครูประถมศึกษาในเขตการศึกษา 11 ได้ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาแล้ว จะมีความรู้ ทักษะ และคุณธรรม สามารถพัฒนาตนเองและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์หรือไม่ เพียงใด

อนึ่ง การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ นอกจากจะพร้อมด้วยองค์ประกอบด้านความพร้อมของนักเรียนและความรู้ความสามารถของครูแล้ว บรรยากาศในชั้นเรียน โดยเฉพาะพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนก็นับว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่มีส่วนเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะครูเป็นผู้ทำงานใกล้ชิดกับนักเรียน พฤติกรรมการสอนของครูย่อมส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน (กรมวิชาการ 2518: 1) ครูที่มีลักษณะเป็นที่พึงของนักเรียน มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน หากครูมีลักษณะเข้มงวดนักเรียนจะไม่กล้าแสดงออก ไม่มีความมั่นใจในตนเอง บรรยากาศในชั้นเรียนที่เป็นประชาธิปไตยมีผลต่อการเรียนรู้ บุคลิกภาพ และลักษณะนิสัยที่ดีของผู้เรียน เช่น เป็นคนมีความรับผิดชอบ ให้ความร่วมมือ มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้นำที่ดีได้ ส่วนบรรยากาศที่เป็นแบบปล่อยปละละเลยการเรียนการสอนก็ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ นักเรียนขาดระเบียบ

ไม่มีวินัยในตนเองและเฉื่อยชาในการเรียน (ศิริวัฒน์ นิจเนตร 2528: 26-28) พฤติกรรมในชั้นเรียนแสดงให้เห็นสภาพความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (Teacher - Student Interaction) ซึ่งให้เห็นสภาวะของชั้นเรียนว่าพฤติกรรมของครูมีลักษณะการใช้อิทธิพลเป็นการกระตุ้น ชี้แนะ ยอมรับนักเรียนหรือเป็นการออกคำสั่ง ควบคุมและจำกัดความคิดของนักเรียน (บัวบุชา ชื่อตรง 2512: 15-16) การศึกษาพฤติกรรมของครูและนักเรียนเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้มองเห็นพฤติกรรมและบรรยากาศในชั้นเรียนช่วยให้ครูได้เห็นบทบาทและข้อบกพร่องของตนเอง เห็นบทบาทและความร่วมมือของนักเรียน

การสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียนจึงเป็นวิธีประเมินประสิทธิภาพทางการสอนของครูได้อีกวิธีหนึ่ง เพราะกิจกรรมทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนนั้น เกิดขึ้นในชั้นเรียนเป็นส่วนใหญ่ ทั้งยังเป็นวิธีการที่มีระบบระเบียบเชื่อถือได้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงกระบวนการสอนของครูและกระบวนการเรียนของนักเรียน ปรับปรุงลักษณะการจัดเนื้อหาวิชาในหลักสูตร และใช้ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้อีกด้วย (อุไรวรรณ จุฑาภาต และคณะ 2526: บทนำ)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ให้ความสำคัญของพฤติกรรมในชั้นเรียนจึงได้บรรจุ แนวคิดและเนื้อหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรมตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ชุดฝึกอบรมเล่มที่ 4 "ความสุขที่สัมผัสได้" และยังแทรกแนวคิดไว้ในเล่มอื่น ๆ เกือบทุกเล่ม จึงน่าสนใจศึกษาวิจัยว่า เมื่อครูประถมศึกษาผ่านการฝึกอบรมตามโครงการนี้แล้ว จะมีพฤติกรรมการสอนเปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางที่เหมาะสม ที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 11 ภายหลังการฝึกอบรมเพื่อประกอบการประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาครั้งนี้ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 11

2. เพื่อประเมินพฤติกรรมในการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 11 ภายหลังจากฝึกอบรม

3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในห้องเรียน โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 11 ภายหลังจากฝึกอบรม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 11 ปีการศึกษา 2529 ในเรื่องต่อไปนี้

1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรม ด้านการเตรียมการ การดำเนินการฝึกอบรม และผลของการดำเนินการฝึกอบรมเฉพาะด้านการเรียนรู้และความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
2. การประเมินพฤติกรรมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ภายหลังจากการฝึกอบรม 4 เดือน โดยเฉพาะด้านปริมาณการจัดกิจกรรม
3. การประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูภายหลังจากการฝึกอบรม 4 เดือน
4. การศึกษาพฤติกรรมของครูประถมศึกษาภายหลังจากการฝึกอบรม 5 เดือน ในด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านคุณธรรมของครู โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย
5. การศึกษาพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในห้องเรียน ภายหลังจากการฝึกอบรม 4-5 เดือน

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ

การประเมินการฝึกอบรมครูตาม โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา หมายถึง

1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูประถมศึกษา
2. การประเมินพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา
3. การประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษา

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการฝึกอบรมทางไกลแก่ครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 379,374 คน ในปีการศึกษา 2529 โดยจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นคุณธรรม ทักษะ และความรู้

และใช้สื่อประสม ได้แก่ ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เทปโทรทัศน์ หรือภาพทัศน์ สไลด์ หรือภาพ
เลื่อน และแผ่นโปร่งใสประกอบการฝึกอบรม

กระบวนการฝึกอบรม หมายถึง ทุกขั้นตอนของการฝึกอบรม ตั้งแต่การเตรียมการ
ฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรม และผลของการฝึกอบรม

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม หมายถึง ครูใหญ่และครูประถมศึกษาทุกคนในโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2529 ใน
เขตการศึกษา 11

พฤติกรรมของครูประถมศึกษา หมายถึง การกระทำของครูประถมศึกษาที่แสดงออก
และสามารถสังเกตเห็นได้ในขณะเข้ารับการฝึกอบรม และขณะปฏิบัติการสอนภายในโรงเรียน

พฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนของครู หมายถึง การกระทำของครูที่แสดง
ออกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอน
ซึ่งวัดได้จากการใช้แบบสังเกต การตอบแบบสอบถามของครู การสัมภาษณ์นักเรียน เกี่ยวกับการ
จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย

พฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู หมายถึง การกระทำอันดีงามของครูที่แสดงออกต่อ
นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน รวมทั้งการปฏิบัติการระกัจด้านการเรียนการสอน ที่ผู้วิจัย
กำหนดไว้ 12 ประการ คือ ความรับผิดชอบ ความอดทนอดกลั้น ความขยันหมั่นเพียรใฝ่รู้
ใฝ่เรียน ความเมตตากรุณาและเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริตยุติธรรม ความประหยัด ความมี
เหตุผล ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีมนุษยสัมพันธ์ และ
ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งวัดได้จากการตอบแบบประเมินคุณธรรม
การสัมภาษณ์นักเรียน และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย

ความพึงพอใจของครู หมายถึง ความรู้สึกของครูในด้านดีต่อการฝึกอบรมที่ได้จาก
การตอบแบบสอบถามเชิงประเมินค่า

ผู้ดำเนินการฝึกอบรม หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุง
ประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา โดยทำหน้าที่จัดกิจกรรม ให้คำแนะนำและ
อำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมทางวาจาของครูและนักเรียนในชั้นเรียน โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 11 ที่ได้จากการสังเกตและบันทึกตามแบบวิเคราะห์ พฤติกรรมทางวาจาของ แพลนเคอร์ส

ข้อคกลงเบื้องต้น

1. การประเมินกระบวนการฝึกรวมครูในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ประเมินตามหลักฐาน และพฤติกรรมที่สังเกตได้
2. การแสดงพฤติกรรมและการปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนและด้านคุณธรรม ภายหลังจากการฝึกรวมของตัวอย่างประชากร เป็นไปตามสภาพที่เป็นจริง แม้จะมีผู้วิจัยเข้าไป สังเกตอย่างมีส่วนร่วมตลอดระยะเวลา 1 ภาคเรียน
3. พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู ที่ผู้วิจัย ได้สังเกตพบทั้งภายหลังจากการฝึกรวม 4 เดือน จำนวน 4 ครั้ง และภายหลังจากการฝึกรวม 5 เดือน เป็นเวลา 1 ภาคเรียน มีจำนวนมากพอและเป็นตัวแทนของพฤติกรรมของครูประถมศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบได้ทราบผลการดำเนินการฝึกรวมครูตามโครงการ ปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 11
2. ผลการประเมินโครงการเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวางแผนปรับปรุงการบริหารและการจัดการประถมศึกษาต่อไป
3. เป็นแนวทางที่ใช้ศึกษาวิจัยเชิงประเมินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับ ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั่วไปได้